

УДК 342.733

Рижук Ю. М. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного та муніципального права Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”», м. Київ;

Полякова І. М. – здобувач ступеня вищої освіти магістра Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”», м. Київ

Освітній омбудсмен у системі забезпечення та захисту прав здобувачів освіти

Розглянуто функціонування інституту спеціалізованого омбудсмена – освітнього омбудсмена в Україні. Увагу акцентовано на механізмі захисту права на освіту в навчальних закладах. Основою формування єдиного європейського простору вищої освіти визнано забезпечення доступу до якісної вищої освіти, що орієнтує суспільство на отримання нових знань, підвищення кваліфікації, задоволення власних інтересів людини та громадянина. Доведено, що проблеми захисту законних прав та інтересів учасників навчального процесу пов'язані із забезпеченням конституційного права на освіту та його фактичною реалізацією. Проаналізовано особливості становлення інституту омбудсмена, висвітлено повноваження спеціалізованих омбудсменів у зарубіжних країнах. Аргументовано важливість становлення інституту уповноваженого із захисту прав здобувачів освіти, перспективи його розвитку в Україні. Зауважено, що в сучасному світі у зв'язку з розвитком інформаційного суспільства та вдосконаленням механізмів захисту прав людини в різних сферах передбачено наявність різних спеціалізованих омбудсменів, серед яких: омбудсмен з прав дитини; омбудсмен з прав літніх людей; омбудсмен з питань рівних можливостей; омбудсмен з питань меншин; омбудсмен із захисту прав споживачів; із захисту особистих даних; банківські та страхові омбудсмени. З-поміж них вирізняється інститут омбудсмена в системі освіти – університетський омбудсмен, що активно функціонує на всіх рівнях. У контексті дослідження проблеми захисту освітніх прав встановлено, що в Україні також існує належна правова база, яка дає змогу державі належним чином забезпечувати право громадян на отримання освіти. Запровадження посади омбудсмена в університетах практично доводить, що механізм забезпечення інтересів студентів є цілком реальним.

Ключові слова: омбудсмен; спеціалізований омбудсмен; освітній омбудсмен; право на освіту; правове забезпечення; механізм захисту.

Постановка проблеми. Сьогодні Україна перебуває на етапі утвердження правової держави, демократичного суспільства та верховенства права. У межах проведення реформ актуалізується потреба у створенні нових механізмів реалізації державної політики щодо захисту прав людини, зокрема в освітній сфері. З огляду на те, що в ст. 3 Конституції України визнано найвищою соціальною цінністю людину, сучасна

освіта має бути відкритим процесом для її здобувачів. Крім набуття професійних знань і навичок, школярі та студенти мають відчувати незалежність і набувати впевненість у собі, здатність оцінювати наявну в навчальному процесі ситуацію.

На підставі Закону України «Про освіту» було вперше запроваджено інститут уповноваженого із захисту прав учасників навчального процесу на загальнодержавному рівні – освітнього омбудсмена як важливу складову розвитку освітнього та навчально-виховного процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інститут омбудсмена в Україні перебуває на стадії активного впровадження, а становлення й функціонування спеціалізованого омбудсмена (Уповноваженого із захисту прав здобувачів освіти в навчальних закладах) та його правове забезпечення набуває особливої актуальності. Серед науковців, які активно досліджують історію та становлення спеціалізованих омбудсменів, своїми напрацюваннями вирізняються: В. В. Баштанник, Л. В. Голяк, М. А. Доспаєв, В. С. Закриницька, С. А. Косінов, Л. О. Лазарева, К. М. Магомедов, К. В. Мануїлова, О. В. Марцеляк, Н. С. Наулік, Я. Н. Неділько, О. П. Пономарьова, Н. І. Петрецька, М. М. Тхаркахо, І. Ю. Хомишин.

Дослідження має на меті проаналізувати особливості становлення інституту спеціалізованого омбудсмена – освітнього омбудсмена, розглянути практичність становлення інституту Уповноваженого із захисту прав студентів вищих навчальних закладів на прикладі ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Для досягнення визначеної мети слід реалізувати низку завдань, а саме: розглянути сутність інституту омбудсмена та його законодавче закріплення в Україні; аргументувати становлення інституту спеціалізованого омбудсмена в освітній сфері на основі нового Закону України «Про освіту», проаналізувати Положення про освітнього омбудсмена, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 6 червня 2018 року № 491; визначити перспективи запровадження Уповноваженого із захисту прав студентів у ВНЗ на прикладі ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Виклад основного матеріалу. Попри те, що інститут омбудсмена – Уповноваженого з прав людини як правовий механізм захисту прав людини з'явився відносно недавно, він активно розвивається на національному та міжнародному рівнях. Відповідно до визначення, запропонованого Міжнародною асоціацією юристів, омбудсменом є служба, передбачена

Конституцією або актом законодавчої влади й очолювана незалежною публічною посадовою особою високого рангу, яка відповідальна перед законодавчою владою, отримує скарги від потерпілих на державні органи, службовців, наймачів чи діє на власний розсуд, уповноважена проводити розслідування, рекомендувати коригувальні дії та представляти доповіді [1, с. 21].

Характерною рисою є незалежність інституції, що виявляється, передусім, у високому статусі посади омбудсмена, в обранні його парламентом держави, що забезпечує незалежність від усіх гілок влади, зокрема від законодавчої. У нашій державі положення про посаду омбудсмена закріплено ст. 101 Конституції України, яка встановлює, що парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини та громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, а ст. 55 Основного Закону нашої держави гарантує, що кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [2]. Таким чином, у суспільстві омбудсмен є своєрідним арбітром між людиною та владою, а отже, має діяти незалежно і неупереджено.

У Законі України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23 грудня 1997 року визначено сферу його застосування та основні повноваження Уповноваженого. Цей нормативно-правовий акт має досить широку сферу дії. Так, у ст. 2 закріплено, що захисту підлягають громадяни України незалежно від місця перебування та іноземці чи особи без громадянства, які знаходяться на території України [3].

Водночас інтереси певних категорій суспільства часто потребують додаткового або спеціалізованого захисту через специфіку їхнього положення в суспільстві. Тому в низці зарубіжних країн поряд з національними, регіональними та місцевими омбудсменами діють різні спеціалізовані омбудсмени. Серед таких у зарубіжних країнах можна виокремити декілька найбільш поширених: омбудсмен з прав дитини (найпоширеніший в країнах Європейського Союзу, Латинській Америці); омбудсмен з прав літніх людей (США); омбудсмен з питань рівних можливостей (поширений у скандинавських країнах); військовий омбудсмен (Нідерланди, Чехія, Німеччина); омбудсмен з питань меншин; (Угорщина, Фінляндія, Швеція); омбудсмен із захисту прав споживачів (Данія, Норвегія, Фінляндія); омбудсмен із захисту особистих даних (Угорщина, Чехія); банківські та страхові омбудсмени (США, Канада). Існує також інститут омбудсмена в системі освіти – університетські

омбудсмени (в університетах Західної Європи, США) [4, с. 126]. Освітній омбудсмен у Європі нині функціонує на різних рівнях: національному, регіональному й інституційному [5].

Унаслідок внесення змін до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» (п. 31 ст. 13) було розширено право вносити в установленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина [3]. Тобто створення додаткового інституту спеціалізованого омбудсмена в Україні як елемент збагачення й універсалізації системи прав і свобод людини та громадянина на національному рівні є реальною можливістю, що відповідає чинному законодавству.

З огляду на те, що інститут омбудсмена є ключовим інститутом демократичного суспільства, рівень його розвитку є індикатором забезпечення прав, функціонування нещодавно запровадженого спеціалізованого омбудсмена в освітній сфері.

Міжнародне співробітництво та формування єдиного європейського простору вищої освіти ґрунтується на забезпеченні широкого доступу до якісної вищої освіти, що орієнтує суспільство на отримання нових знань, підвищення кваліфікації. Проблеми захисту законних прав та інтересів учасників навчального процесу пов'язані із забезпеченням конституційного права на освіту та його фактичною реалізацією [6, с. 66].

Проблеми захисту законних прав та інтересів учасників навчального процесу безпосередньо пов'язані із забезпеченням конституційного права на освіту та його фактичною реалізацією. Так, у ст. 53 Конституції України закріплено право кожного на освіту, обов'язковість повної загальної середньої освіти, необхідність забезпечення державою доступності та безоплатності освіти, сприяння її розвитку. Питання права на освіту розкрито в Законі України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року, у ст. 3 якого увагу акцентовано на недопущенні дискримінації у сфері освіти й вільному доступі до безкоштовної освіти з урахуванням паритетності всіх осіб, у різних формах і різних видах; відкритості характеру навчальних закладів; створенні умов для вибору профілю навчання та виховання відповідно до здібностей, інтересів особи; доступності до публічних освітніх, наукових та інформаційних ресурсів, зокрема в мережі Інтернет [2]. Також право на освіту закріплено і в інших нормативно-правових актах України. На універсальному рівні дієвим механізмом забезпечення розвитку системи освіти стали: Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 року,

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права ООН від 16 грудня 1966 року, Конвенція про боротьбу з дискримінацією у сфері освіти від 14 грудня 1960 року, Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року, Спільна декларація міністрів освіти Європи «Європейський простір у сфері вищої освіти» від 19 червня 1999 року та Рекомендації МОП/ЮНЕСКО.

Отже, в Україні наявна ґрунтовна правова база, яка дає змогу державі належним чином забезпечувати право громадян на отримання освіти. Слід лише розробити механізм забезпечення та захисту прав, якими особа наділена в процесі здобуття освіти. Зазначене, власне, й спонукало до запровадження інституту освітнього омбудсмена.

Згідно зі ст. 73 Законом України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року, освітній омбудсмен є посадовою особою, на яку Кабінетом Міністрів України покладено виконання завдань щодо захисту прав у сфері освіти. Таким чином, метою діяльності освітнього омбудсмена є забезпечення належних умов для реалізації права особи на освіту [7]. Посадову особу призначає Кабінет Міністрів України строком на п'ять років без права повторного призначення. У цій статті передбачено затвердження Кабінетом Міністрів України положення про освітнього омбудсмена, порядку та умов звернення до освітнього омбудсмена та створення служби освітнього омбудсмена. Відповідно, Міністерство освіти і науки України у грудні 2017 року запропонувало до громадського обговорення проекти актів Кабінету Міністрів України «Деякі питання освітнього омбудсмена». Згодом Постановою Кабінету Міністрів України від 6 червня 2018 року № 491 було затверджено Положення про освітнього омбудсмена [8].

Окреслені нормативно-правові акти встановлять новий механізм забезпечення права особи на здобуття якісної та доступної освіти в системі освіти, визначають заходи щодо забезпечення належних умов для рівного доступу до здобуття освіти, відновлення порушених прав здобувачів освіти та їх батьків, законних представників, педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників, порядок звернення та розгляду освітнім омбудсменом скарг про порушення прав у сфері освіти й додержання законодавства України про освіту в межах наданих повноважень освітнім омбудсменом.

Уповноважений із захисту прав учасників навчально-виховного процесу повинен не лише знати права, обов'язки та відповідальність усіх його учасників, а й застосовувати

нормативно-правове забезпечення у своїй діяльності. Роль освітнього омбудсмена в навчальних закладах має полягати не лише в інформуванні про існування в учнів чи студентів прав як в учасників навчального процесу, а й у роз'ясненні реальних способів реалізації та відповідальності за їх здійснення.

У Положенні про освітнього омбудсмена, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 6 червня 2018 року № 491, освітній омбудсмен відповідно до покладених на нього завдань має право: розглядати скарги та перевіряти факти, викладені у скаргах, поданих здобувачами освіти, їх батьками, законними представниками, а також педагогічними, науково-педагогічними і науковими працівниками; отримувати від закладів освіти та органів управління освітою інформацію, необхідну для виконання своїх функцій, у тому числі інформацію з обмеженим доступом; за результатами проведених перевірок приймати рішення щодо обґрунтованості чи необґрунтованості скарги і на його основі надавати рекомендації закладам освіти, органам управління освітою, повідомляти правоохоронні органи щодо виявлених фактів порушення законодавства; безперешкодно в установленому законом порядку відвідувати органи державної влади, органи місцевого самоврядування, заклади освіти всіх рівнів незалежно від форми власності, а також брати участь в установленому порядку у засіданнях державних органів з питань, що належать до його компетенції; звертатися до органів державної влади, правоохоронних органів щодо виявлених фактів порушення права людини на освіту та законодавства у сфері освіти; надавати консультації здобувачам освіти, їх батькам, законним представникам, а також педагогічним, науково-педагогічним і науковими працівникам; представляти інтереси особи у суді.

Цікавим у Положенні є створення служби освітнього омбудсмена. Очолює її керівник служби, який призначається на посаду та звільняється з посади освітнім омбудсменом за погодженням з міністром освіти та науки України. Основними завданнями Служби є організаційне, консультативне, інформаційно-аналітичне, матеріально-технічне та інше забезпечення діяльності освітнього омбудсмена.

Варті уваги Порядок та умови звернення до освітнього омбудсмена, затверджені Постановою Кабінету Міністрів України від 6 червня 2018 року № 491. Так, заявник може подати скаргу особисто, а також через уповноважену особу, якщо повноваження зазначеної особи оформлені відповідно до законодавства. У разі коли заявник не зазначає у скарзі свого

прізвища, імені, по батькові, місця проживання або не надає інших відомостей, необхідних для прийняття обґрунтованого рішення, скарга реєструється як анонімна та залишається без розгляду. Під час розгляду скарги Служба надсилає скаргу протягом не більше п'яти робочих днів з дня її надходження за належністю відповідному органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємствам, установам, організаціям, про що повідомляється заявнику, – якщо викладені в скарзі питання не належать до повноважень освітнього омбудсмена. Скарги розглядаються не довше одного календарного місяця з дня їх надходження. Якщо у місячний строк вирішити порушені у скарзі питання неможливо, встановлюється необхідний для розгляду скарги строк, про що повідомляється заявнику. При цьому загальний строк розгляду скарги становить не більш як 45 календарних днів. Освітній омбудсмен протягом п'яти робочих днів після прийняття рішення про обґрунтованість скарги вживає заходів до поновлення та захисту порушених прав заявників.

Проаналізовані положення Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання освітнього омбудсмена» свідчать про надання здобувачам освіти широкого кола прав і можливостей для захисту прав та свобод, якими особа наділена як у навчальних закладах, так і за їх межами та які необхідні для реалізації конституційного права на освіту.

Слушною думка є О. В. Марцеляк, яка механізмом охорони права громадян на освіту вважає профілактику правопорушень у цій сфері відносин та захисту й відновлення порушених прав і свобод людини та громадянина в разі їх порушення. Такий захист починається з моменту виявлення та фіксування правопорушень у сфері освіти, а отже, виконанню цього завдання покликані сприяти освітні омбудсмени в навчальних закладах, діяльність яких є запорукою реалізації конституційного права на вищу освіту [9, с. 125].

Значущість діяльності освітнього омбудсмена в навчальних закладах підтверджує досвід запровадження вказаного інституту в зарубіжних країнах. Так, наявність вузівського (студентського) омбудсмена вперше було запроваджено в США у 1960-х роках. На сьогодні такий інститут функціонує в більш як 200 університетах США. Аналізуючи положення студентського омбудсмена, слід зауважити, що більшість його завдань відповідають українській моделі. Основними повноваженнями є проведення незалежного розгляду скарг про порушення навчального чи виховного процесу в університетах;

розслідування за фактом порушення прав студентів, викладачів та службовців закладу; тісна співпраця з іншими підрозділами щодо захисту прав особи [6, с. 66].

Таким чином, позитивний досвід ефективного функціонування інституту освітнього омбудсмена в зарубіжних країнах переконує в доцільності його реалізації в Україні. Яскравим прикладом упровадження механізму забезпечення та захисту прав учасників освітнього процесу є введення в дію наказом ректора Положення «Про Омбудсмена з прав студента Державного вищого навчального закладу “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”», відповідно до якого омбудсмен з прав студента цього закладу є спеціалізованим омбудсменом, що наділений дорадчими повноваженнями, а також повноваженнями щодо представлення та захисту прав, свобод та інтересів студентів, що навчаються в Університеті, незалежно від форми навчання та членства в різних громадських організаціях, а саме: студентів – громадян інших держав; студентів, які навчаються за програмами міжнародної академічної мобільності в навчальних закладах інших держав [10]. Крім того, тут закріплено основні засади діяльності омбудсмена, згідно з якими він: провадить свою діяльність на основі принципів гуманізму, законності, справедливості, неупередженості, об'єктивності, незалежності, доступності, транспарентності, недоторканності приватного життя осіб і конфіденційності відомостей про них. Основними напрямками діяльності визначено: представлення законних інтересів студентів перед адміністрацією Університету, в органах місцевого самоврядування та державної влади; аналіз стану реалізації та забезпечення прав і свобод студентів в Університеті; проведення попереджувальних заходів для запобігання порушення прав, свобод та законних інтересів студентів тощо.

Головними є не повноваження студентського омбудсмена, а його можливості. Уповноважений з прав студентів в Університеті має представляти інтереси цієї категорії осіб. Головний критерій ефективності його роботи – це рівень довіри й підтримки з боку студентства (який відсоток студентів знає про існування цієї особи, обізнані щодо його контактних даних, сприймають його як реальну можливість розв'язання проблеми) [11, с. 38].

Висновки. Проведений аналіз дає змогу дійти висновку, що інститут спеціалізованих омбудсменів в Україні, зокрема в системі освіти, нині активно розвивається. Це стосується становлення як інституту загальнодержавного освітнього

омбудсмена, так і омбудсменів на регіональних та інституційних рівнях. Наявність спеціалізованих омбудсменів передбачає докорінне реформування політико-соціальної системи як один із чинників процесу інтеграції України до Європейського простору.

Роль освітнього омбудсмена в системі забезпечення та захисту прав здобувачів освіти має полягати не лише в інформуванні про існування в учнів чи студентів прав як учасників навчального процесу, а й у роз'ясненні реальних способів реалізації, визначенні механізмів забезпечення та власної відповідальності за їх здійснення.

Аналіз досвіду діяльності інституту освітнього омбудсмена в зарубіжних країнах засвідчує, що він означений неабиякою популярністю в університетах США та Європи. Ключові засади діяльності омбудсменів у сфері захисту прав студентів у зарубіжних країнах відповідають положенням, розробленим вітчизняними навчальними закладами, зокрема ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Функціонування цієї інституції сприятиме самоутвердженню здобувачів освіти як особистостей, недопущенню свавілля вчителів і професорського-викладацького складу, а також можливості реалізовувати право на освіту відповідно до міжнародних стандартів. Водночас це забезпечить удосконалення відносин між здобувачами освіти, працівниками навчальних закладів, а отже, підвищить рівень працездатності, результативності, творчих і наукових здобутків не лише здобувачів освіти, а й навчальних закладів загалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Комарова В. В. Уполномоченный по правам человека в Российской Федерации / В. В. Комарова // Государство и право. – 1999. – № 9. – С. 21–31.
2. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
3. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [Електронний ресурс] : Закон України від 23 груд. 1997 р. № 776/97-ВР. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
4. Неділько Я. Інститут спеціалізованих омбудсменів у зарубіжних країнах [Електронний ресурс] / Я. Неділько // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2017. – № 1 (47). – С. 122–128. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2017_1_20. – Назва з екрана.
5. Higher Education Ombudsmen in Europe today (as of May 2015). ENOHE: European Network of Ombudsmen in Higher Education [Electronic resource]. – Access mode: https://drive.google.com/file/d/0B1SB_6WJn9hta1NrNE1zMIeY SUE/view. – Title from the screen.
6. Хомишин І. Ю. Запровадження інституту освітнього омбудсмена в Україні [Електронний ресурс] / І. Ю. Хомишин // Прикарпатський юридичний

вісник. – 2017. – Вип. 4 (19). – С. 66–69. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2017_4_16. – Назва з екрана.

7. Про освіту [Електронний ресурс]: Закон України від 5 верес. 2017 р. № 2145-VIII. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. – Назва з екрана.

8. Деякі питання освітнього омбудсмена [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 черв. 2018 р. № 491. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2018-%D0%BF>. – Назва з екрана.

9. Марцеляк О. В. Міжнародний досвід функціонування деяких спеціалізованих омбудсменів / О. В. Марцеляк // *Право України*. – 2003. – № 4. – С. 123–127.

10. Про Омбудсмена з прав студента Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» [Електронний ресурс]: Положення ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана від 22 листоп. 2017 р. – Режим доступу: http://kneu.edu.ua/userfiles/public_discussion/Proekt-Ombudsmen-sajt.pdf. – Назва з екрана.

11. Оболенська Т. Є. Омбудсмен по правам студентів у механізмі забезпечення якості вищої освіти [Електронний ресурс] / Т. Є. Оболенська, Ю. М. Рижук, О. А. Чабанюк // Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті : зб. матеріалів Всеукр. наук.-метод. конф. (Київ, 2–3 берез. 2016 р.) / редкол.: А. М. Колот, Т. В. Гуть. – Київ: КНЕУ, 2016. – С. 34–39. – Режим доступу: https://kneu.edu.ua/userfiles/Department_of_International_Economics_and_managemen/studentozentruz.m.pdf. – Назва з екрана.

REFERENCES

1. Komarova, V.V. (1999). Upolnomochennyi po pravam cheloveka v Rossiiskoi Federacii [Commissioner for Human Rights in the Russian Federation]. *Gosudarstvo i pravo, State and law*, 9, 21-31 [in Russian].

2. Konstytutsiia Ukrainy: vid 28 cherv. 1996 r. No. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine from June 28, 1996, No. 254k/96-VR]. (n.d.). zakon5.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].

3. Zakon Ukrainy "Pro Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny": vid 23 hrud. 1997 r. No. 776/97-VR [Law of Ukraine "On the Authorized Representative of the Verkhovna Rada of Ukraine on Human Rights" from December 23, 1997, No. 776/97-VR]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].

4. Nedilko, Ya. (2017). Instytut spetsializovanykh ombudsmeniv u zarubizhnykh kraina [Institute of specialized ombudsmen in foreign countries]. *Visnyk Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy, Bulletin of the National Academy of Public Prosecutor of Ukraine*, 1(47), 122-128. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2017_1_20 [in Ukrainian].

5. Higher Education Ombudsmen in Europe today (as of May 2015). ENOHE: *European Network of Ombudsmen in Higher Education*. Retrieved from https://drive.google.com/file/d/0B1SB_6WJn9hta1NrNE1zMIeYSUE/view.

6. Khomyshyn, I.Yu. (2017). Zaprovdzhenia instytutu osvitnoho ombudsmana v Ukraini [Introduction of the Institute of Educational Ombudsman in Ukraine]. *Prykarpatskyi yurydychnyi visnyk, Precarpathian Legal Bulletin*, 4(19), 66-69. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pjuv_2017_4_16 [in Ukrainian].

7. Zakon Ukrainy "Pro osvitu": vid 5 veres. 2017 r. No. 2145-VIII [Law of Ukraine "On Education" from September 5, 2017, No. 2145-VIII]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].

8. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy "Deiaki pytannia osvithoho ombudsmena": vid 6 cherv. 2018 r. No. 491 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Some Issues of the Educational Ombudsman" from June 6, 2018, No. 491]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2018-%D0%BF> [in Ukrainian].

9. Martseliak, O.V. (2003). Mizhnarodnyi dosvid funktsionuvannya deiakykh spetsializovanykh ombudsmeniv [International experience of the functioning of some specialized ombudsmen]. *Pravo Ukrainy, The Law of Ukraine, 4*, 123-127 [in Ukrainian].

10. Polozhennia DVNZ "Kyivskiy natsionalnyi ekonomichnyi universytet imeni Vadyma Hetmana "Pro Ombudsmena z prav studenta Derzhavnogo vyshchoho navchalnogo zakladu "Kyivskiy natsionalnyi ekonomichnyi universytet imeni Vadyma Hetmana": vid 22 lystop. 2017 r. [The Statute of the Vadym Hetman Kyiv National Economic University "On the Ombudsman for the Rights of the Student of the State Higher Educational Institution" Vadym Hetman Kyiv National Economic University" from November 22, 2017]. (n.d.). *kneu.edu.ua*. Retrieved from http://kneu.edu.ua/userfiles/public_discussion/Proekt-Ombudsmen-sajt.pdf [in Ukrainian].

11. Obolenska, T.Ye., Ryzhuk, Yu.M., & Chabaniuk, O.A. (2016). Ombudsmen po pravam studentiv u mekhanizmi zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity [Ombudsman for students' rights in the quality assurance system of higher education]. *Studentotsentryzm u systemi zabezpechennia yakosti osvity v ekonomichnomu universyteti, Student Centerism in the system of providing quality education at an economic university: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Methodical Conference*, (pp. 34-39). Kyiv: KNEU. Retrieved from https://kneu.edu.ua/userfiles/Department_of_International_Economics_and_manageme/studentozentruz.m.pdf [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 14.09.2018

Ryzhuk Yu. – Ph.D in Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Constitutional and Municipal Law of the Educational and Scientific Institute «Law Institute of State Higher Educational Institution of the "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman"», Kyiv, Ukraine;

Poliakova I. – Master of Higher Education Degree of the Educational and Scientific Institute «Law Institute of State Higher Educational Institution of the "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman"», Kyiv, Ukraine

Educational Ombudsmen in the System of Supply and Protection of Educational Law's Rights

The article is devoted to the consideration of the functioning of the institution of a specialized ombudsman – an educational ombudsman in Ukraine. The main emphasis is placed on the mechanism for protecting the right to education in educational institutions. The article emphasizes that the basis of the formation of a united European higher education area is the provision of access to high-quality higher education, which strengthens the society's orientation towards obtaining new knowledge, raising the level of qualification and ultimately satisfying the interests of

the individual and the citizen. Problems of protecting the legal rights and interests of participants in the educational process are connected with ensuring the constitutional right to education and its actual implementation. The article analyzes the peculiarities of the formation of the institution of the ombudsman, the powers of specialized ombudsmen in foreign countries, and, directly, emphasizes the importance of establishing an institution for the protection of the rights of educators and its prospects for development in the Ukrainian state. The author noted that in the modern world in connection with the development of the information society and the improvement of mechanisms for the protection of human rights in various spheres, various specialized ombudsmen operate: the Ombudsman for the rights of the child; ombudsman for the rights of the elderly; Ombudsman on Equal Opportunities; minority ombudsman; ombudsman for consumer rights protection; protection of personal data; bank and insurance ombudsmen, including the ombudsman institution in the education system, the university ombudsmen active at all levels. In the aspect of studying the problem of the protection of educational rights, the researcher emphasized that Ukraine also has a strong legal framework that allows the state to properly ensure the citizens' right to education (amendments to the Law of Ukraine «On the Authorized Representative of the Verkhovna Rada of Ukraine on Human Rights» dated November 2012, the Law of Ukraine «On Education» dated September 5, 2017, the draft Regulations «Some Issues of the Educational Ombudsman»). A striking example of the implementation of the mechanism for the provision and protection of the rights of participants in the educational process is the introduction by the order of the Rector of the University of the Regulation «On the Ombudsman on the Rights of the Student of the State Higher Educational Institution» Vadym Hetman Kyiv National Economic University. The introduction of a corresponding post at universities, practically shows that the mechanism of ensuring the interests of students is absolutely real.

Keywords: ombudsman; specialized ombudsman; educational ombudsman; right to education; legal support; mechanism of protection.